

B. Vady žaloby a jejich vztah k nenaplněným podmínkám řízení

21. Vady žaloby versus nenaplněná podmínka řízení

§ 43 odst. 1, 2, § 79 odst. 1, 2, § 90, § 103, § 104 odst. 1, § 243b odst. 4 o. s. ř.

I. Jestliže není naplněna některá ze zákonem stanovených podmínek řízení, není možné žalobu odmítat pro její vady. Řízení je třeba zastavit. Pokud má podle žaloby vystupovat na straně žalovaného účastník, jemuž zákon nepřiznává procesní subjektivitu, nejedná se o vadu žaloby. Ale o nenaplněnou podmínku řízení, pro kterou není možné v řízení pokračovat (§103, § 104 odst. 1 o. s. ř.).

II. Nedostatek podmínky řízení ve smyslu § 103 o. s. ř. není vadou žaloby z hlediska její správnosti či úplnosti a vada žaloby naopak nepředstavuje nedostatek podmínky řízení.

III. U neodstranitelného nedostatku podmínky řízení, jímž je nedostatek způsobilosti být účastníkem řízení, je postup podle § 43 odst. 1 o. s. ř. vyloučen.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2008, sp. zn. 25 Cdo 4876/2007
ASPI JUD139871CZ

Z odůvodnění:

Okresní soud odmítl podání žalobkyně. Učinil tak postupem podle § 43 odst. 2 o. s. ř. za situace, kdy podání postrádalo náležitosti žaloby podle § 79 odst. 1 a 2 o. s. ř. Odvolací soud verdikt potvrdil s tím, že žaloba neobsahuje vyličení rozhodujících skutečností, z nichž by vyplýval žalobkyni uplatněný nárok a skutkový děj, na jehož podkladě by soud mohl rozhodnout.

Nejvyšší soud obě usnesení zrušil a řízení jako celek zastavil. V projednávané věci žalobkyně označila za žalovaného „M. m. K., odbor sociálních věcí“. Uvedené označení žalovaného bylo úplné (přesné), určité a srozumitelné a nevzbuzovalo žádné pochybnosti o tom, kdo se měl podle údajů v žalobě řízení jako žalovaný účastnit. Z obsahu žaloby nevyplývá, že by v označení žalovaného v žalobě došlo (mohlo dojít) k chybě v psaní nebo jiné zřejmé nesprávnosti, ačkoli jinak obsahovala žaloba vady a soud se je pokusil odstranit způsobem uvedeným v ustanovení § 43 o. s. ř.

Jestliže v řízení, v němž se účastenství zakládá podle ustanovení § 90 o. s. ř., byl označen za účastníka řízení ten, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení, jde o nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit. Ten, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení, nemůže v občanském soudním řízení vstoupit do procesních vztahů. V takto vadně zahájeném řízení nemůže vzniknout procesněprávní vztah, neboť zde chybí jeden z jeho základních prvků – jeden ze subjektů procesněprávního vztahu (způsobilá strana sporu). Soud je proto povinen v kterémkoliv stadiu řízení k tomuto nedostatku podmínek řízení přihlídnout a řízení zastavit (§ 103, § 104 odst. 1 o. s. ř.). Způsobilost být účastníkem řízení je přitom procesní podmínkou, kterou soud zkoumá z úřední povinnosti a jejíž nedostatek vždy vede k zastavení řízení.

Poznámka: Obdobně viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. 29 Odo 649/2001.

22. Žalobní nesprávnost znamenající nenaplněnou podmínku řízení

čl. 90 Ústavy

čl. 36 odst. 1 Listiny

§ 5, § 43 odst. 1, 2, § 92 odst. 2, § 104 odst. 1 o. s. ř.

I. Pokud procesní právní úkony účastníků řízení obsahují zjevnou nesprávnost, jejíž odstranění umožňuje rovněž odstranit nedostatek podmínek v řízení, přičemž konstatování této zjevnosti nevyžaduje procesní aktivitu soudu (např. dokazování), nutno účastníkům řízení dát příležitost tuto nesprávnost odstranit.

II. Pokud neurčitost procesního rozhodnutí soudu implikuje různé interpretace jeho obsahu, nelze přijmout tu, jež je k tíži dotčených účastníků řízení.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 1996, sp. zn. III. ÚS 127/96
Sb.ÚS 5/96, s. 519

Z odůvodnění:

Žalobkyně se domáhaly vydání nemovitostí podle zákona č. 87/1991 Sb. Žalovaný oponoval tím, že pasivní legitimaci disponuje město a nikoli městský úřad. Na návrh žalobkyně, které následně označily jako žalovaného město R., okresní soud usnesením připustil změnu v osobě žalovaného. Okresní soud posléze žalobu zamítl. Krajský soud rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobě vyhověl.

K dovolání žalovaného Nejvyšší soud oba rozsudky zrušil a řízení zastavil. Dospěl totiž k závěru, že žalobce na počátku označil účastníkem řízení někoho, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení, Proto mělo bez dalšího dojít k zastavení řízení podle § 104 odst. 1 o. s. ř. Nebylo tedy

možné rozhodovat o záměně účastníků na straně žalované (§ 92 odst. 2 o. s. ř.) a ani následně rozhodnout ve věci samé. Způsobilost být účastníkem řízení upravují předpisy hmotného práva, proto není možné ještě před rozhodnutím o zastavení řízení účastníka poučovat o tom, že žaluje „nonsubjekt“. Takové poučení jde nad rámec § 5 o. s. ř.

Ústavní soud ke stížnosti žalobkyně usnesení Nejvyššího soudu zrušil. Zdůraznil, že se jedná o tzv. restituční spor, kterým se demokratická společnost snaží alespoň částečně zmírnit následky majetkových i jiných křivd, spočívajících v porušování obecně uznávaných lidských práv a svobod ze strany státu. Stát a jeho orgány jsou tedy povinny postupovat v řízení podle předmětného zákona v souladu se zákonnými zájmy osob, jejichž újma na základních lidských právech a svobodách má být alespoň částečně kompenzována. Při záměně subjektů „obec – obecní úřad“ není proto možno bez dalšího zastavit řízení v projednávané věci podle ustanovení § 104 odst. 1 věty první o. s. ř. Je nutno postupovat v souladu s ustanovením § 43 odst. 1 a § 104 odst. 2 o. s. ř., tj. učinit vhodná opatření, směřující k odstranění takového nedostatku návrhu. Neznalosti či pochybení navrhovatelů by nemělo být využíváno proti cílům restitucí. Snaha státu o alespoň částečnou kompenzaci křivd by se proto měla odrazit i v přístupu soudů k chybám v označení účastníků řízení.

Z pozice odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu je klíčovým důvodem zastavení řízení a zrušení rozhodnutí nižších soudů neodstranitelnost nedostatku podmínky v řízení. Nicméně se v něm poukazuje i na pochybení ze strany Okresního soudu. Nejvyšší soud interpretuje usnesení uvedeného soudu, kterým „byla připuštěna změna v osobě odpůrce“, jako usnesení o záměně účastníků podle § 92 odst. 2 o. s. ř., proti kterému je přípustné odvolání, a které mu-

sí být podle § 168 odst. 2 o. s. ř. doručeno, což se nestalo. Upozorňuje zároveň, že k záměně může dojít pouze u účastníka, tj. subjektu, disponujícího způsobilostí jím být. K tomu stěžovatelky namítají, že tím, že Okresní soud v Českých Budějovicích

připustil nikoli záměnu účastníků, nýbrž zpřesnění označení účastníka řízení, umožnil nápravu vady návrhu. Pokud neurčitost procesního rozhodnutí soudu implikuje různé interpretace jeho obsahu, nelze přijmout tu, jež je k tíži dotčených účastníků řízení.

C. Následky podání vadného návrhu na zahájení řízení

23. Hmotněprávní následky vadné žaloby

§ 42 odst. 4, § 43 odst. 1, 2, § 79 odst. 1 o. s. ř.
§ 37, § 112 obč. zák.

Pokud žaloba neobsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti (§ 42 odst. 4, § 79 odst. 1 o. s. ř.) nebo je neurčitá či nesrozumitelná, jde přesto o návrh, který vyvolává zákonem předpokládané následky, včetně následků hmotněprávních, jako je například stavení běhu promlčecí doby. Vady žaloby je však žalobce povinen odstranit nejpozději do doby stanovené výzvou soudu. Pokud k nápravě žalobních vad nedojde, má se za to, že ke hmotněprávnímu následku, který byl s podáním žaloby spojen, nikdy nedošlo (§ 112 obč. zák.).

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 182/01
SbÚS 30/03, s. 431

Z odůvodnění:

Žalovaná provedla vyklizení konkrétního pozemku, na němž měl žalobce uskladněny své věci. Žalobce tvrdil, že mu vyklizením byla způsobena škoda ve výši 48 600 Kč. Z toho důvodu podal dne 19. 8. 1998 žalobu, označenou jako „blanketní podání“, která obsahovala pouze označení účastníků, byla datována, podepsána a bylo v ní uvedeno, že se jedná o žalobu na náhradu škody ve výši 48 600 Kč. Své podání následně doplnil dne 21. 8. 1998. Žalovaná ale vznesla během řízení námitku promlčení, a navrhla proto zamítnutí žaloby. Námitku promlčení odůvodnila tím, že konkrétní požadavek žalobce byl vymezen až v doplnění žaloby ze dne 21. 8. 1998.

Promlčecí doba však uplynula již dne 20. 8. 1998.

Okresní soud námitce žalované vyhověl a žalobu zamítl. V odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že neúplné podání ze dne 19. 8. 1998 nemohlo mít hmotněprávní účinky (stavení promlčecí lhůty), neboť se jednalo o absolutně neplatný právní úkon. Následné doplnění, které již mělo veškeré náležitosti ve smyslu § 42 odst. 4 a § 79 odst. 1 o. s. ř., ze dne 21. 8. 1998, bylo podáno až po uplynutí dvouleté subjektivní promlčecí lhůty (§ 106 odst. 1 obč. zák.). Odvolací soud rozsudek jako věcně správný potvrdil. Dovolání žalobkyně bylo jako nepřipustné odmítnuto.

Ústavní stížnost žalobce byla shledána za úvodnou. Ústavní soud uzavřel, že žaloba je úkonem učiněným podle o. s. ř. a jako taková musí být posuzována. Není jisté vyloučeno, že může mít i následky hmotněprávní, což ovšem není důvodem pro aplikaci ustanovení § 37 obč. zák. Náležitosti žaloby je třeba posuzovat striktně podle ustanovení § 42 odst. 4 a 79 odst. 1 o. s. ř. Pokud návrh neobsahuje všechny náležitosti či je-li nesrozumitelný nebo neurčitý, jde přesto o návrh, který vyvolává předpokládané následky (stavení promlčecí lhůty). Je však nutno vady (případně k výzvě soudu) odstranit, neboť i občanský zákoník v citovaném ustanovení § 112 stanoví, že ke stavení lhůty dochází pouze tehdy, když věřitel (žalobce) v řízení řádně pokračuje. Citovaná zákonná podmínka by nebyla splněna, a žalobce by tedy v řízení řádně nepokračoval teprve tehdy, kdyby své podání neopravil či nedoplnil. K takovému opomenutí však v projednávané věci nedošlo. Naopak, žalobce sám vady dva dny po podání blanketní žaloby odstranil,

a to i bez výzvy soudu. Pokud za dané situace dospěl krajský soud (resp. soud prvního stupně, jehož závěry soud odvolací převzal) k závěru, že blanketní žaloba stěžovatele doručena soudou dne 19. 8. 1998 není řádným uplatněním práva, nýbrž neurčitým právním úkonem ve smyslu § 37 obč. zák., považuje jej Ústavní soud za výsledek extrémní interpretace, jež vybočuje z mezí ústavnosti. Ústavní soud podotýká, že k uvedenému závěru o nesprávnosti aplikace § 37 obč. zák. na procesní právní úkon, jímž žaloba je, dospěl ostatně v projednávané věci i Nejvyšší soud.

24. Prekludující nárok uplatněný vadnou žalobou

§ 43 odst. 1, 2, § 79 odst. 1 o. s. ř.

Zachování žalobcovu nároku je dáno již při jeho uplatnění u soudu v zákonné lhůtě. Proto soud musí naplnit svoji poučovací povinnost, včetně případné výzvy podle § 43 odst. 1, 2 o. s. ř., směřující k odstranění vad žaloby. Soud nemůže poukazovat na to, že na odstranění vad podání zbývá několik dnů a že žalobci již na výzvu ze strany soudu nemohou včas zareagovat.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 1. 1999, sp. zn. II. ÚS 105/97
SbÚS 13/99, s. 21

Poznámka: K výše uvedenému závěru Ústavní soud dospěl v restituční záležitosti. Nicméně jeho závěr lze aplikovat i na postup při odstraňování takových žalobních vad, které se týkají jiných nároků, k jejichž uplatnění musí dojít v zákonem stanovené lhůtě.

25. Výpověď jako součást žaloby

§ 41 odst. 3, § 79 odst. 1 o. s. ř.
§ 45 odst. 1 obč. zák.

Výpověď z nájmu bytu je jednostranným hmotněprávním úkonem, který činí pronajímatel a který je adresován nájemci. Může být pojata do textu žaloby o přivolení k výpovědi z nájmu bytu. Tím však neztrácí povahu jednostranného hmotněprávního úkonu pronajímatele. Proto musí být výpověď, která je pojata do žaloby, doručena nikoli podle předpisů procesního práva, ale v souladu s předpisy práva hmotného. Musí se tedy dostat do sféry dispozice žalovaného. Nelze ji doručit procesní fikcí.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2005, sp. zn. 26 Cdo 1469/2004
ASPI JUD38302CZ

Z odůvodnění:

Okresní soud v přivolil k výpovědi z nájmu konkrétního bytu, kterou dala žalobkyně žalovaným – společným nájemcům bytu. K odvolání žalované Krajský soud změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl. Učinil tak na základě zjištění, že výpověď z nájmu bytu (pojatá do žaloby) byla doručena jen žalovanému a nikoli i žalované. Výpověď tedy není způsobilá platně vyvolat zánik nájemního vztahu, neboť nebyla doručena oběma společným nájemcům bytu.

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného rozsudek odvolacího soudu zrušil. Soud prvního stupně sice pochybil, že v rozporu s ustanovením § 79 odst. 3 věty první o. s. ř. nedoručil žalobu do vlastních rukou žalované. Avšak oba žalovaní se seznámili s obsahem žaloby nejpozději na počátku prvního jednání, protože žaloba byla za jejich přítomnosti přečtena.